

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesavrvs|| Locorvm|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiaē

Barbosa, Agostinho

Lipsiaē, 1697

Cap. XX. Sententia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80071)

Feud. tit. 12. inf. Franc. Marc. num. 1. decis. 1138.
2. 4. & 5.

II.

Senectus altera est adolescentia & pueritia, Carpzov. p. 3. q. 118. num. 36. Senes enim omnibus modis in pueritiam revolvitur, rursusque ad initium reverti, autor est Aristot. lib. or. quest. 17. cap. 3. quod ex quotidiana experientia videre licet, siquidem primum redit albor & raritas capillitii, quorum utrumque pueris familiare, deinde balbuties, veluti altera infantia: quin etiam senibus omne corpus ad puerilem modum decrescit, consimilis virium imbecillitas, & cibi quoque consimiles utrique ætati congruunt, imò & morum ineptiæ, lævitas animi & hoc ipsum nihil sapere in senibus infantiam quandam referre videtur, ut non sine ratione dixerit Accursius; senes habere puerilem sententiam in l. senectus. C. de donat. Unde etiam evenit, quod senes pueris mirè delectentur, quasi similes jam ad summum amorem propensi, Tiraquel. de pen. temp. caus. 8. num. 3. Eaque causa est quod propter senilem ætatem iis delinquentibus succurratur, Dec. in l. fere in omnibus. num. 5. ubi & Cagnol. n. 2. ff. d. R. l. Bald. in l. quicumque. n. 17. vers. quarto casu. C. de serv. fugitiv. Capol. in l. si fugitivi. n. 26. C. eod. tit. Ludov. Carrer. in præf. in 2. tract. de homicid. §. circa quartum. num. 13. Novell. in tract. ad defens. part. 1. num. 45. Anton. Gomez. de delict. c. 1. num. 68. Farin. p. 3. oper. crim. quest. 92. num. 23. Menoch. de arbit. jud. quest. cas. 329. Bertazzol. cons. crim. 70. n. 37. Andr. Gail. lib. 2. obs. 110. num. 34. Unde & Ulpian. ob virium imbecillitatem senes ætate defectos à tortura liberandos esse iudicat in l. §. ignoscitur 7. ff. ad SC. Syllan. quales sunt ii solum, qui corporis imbecillitate laborant, ut sine vitæ periculo præsentis tormentis interrogari nequeant, ac proinde ad senes illos robustos, graves ac perspicaces non extendendum esse, dicunt Franc. Cafon. in tract. de torment. cap. 10. num. 12. Hyppolit. de Marfil. ad l. editum 8. num. 15. ff. de quest. Johan. Zanger. in tract. de quest. cap. 1. num. 39. Quæ de causa etiam senes deliros à donationibus faciendis arcendos esse, tum quod juxta Varronis illud bis pueri effecti sint, tum etiam quia jam intellectu careant, & tam corpore quam animo consenuerint, atque ita tales decrepiti infantibus assimilantur, ut notant Dd. ad l. 12. ff. de term. mot. quæ deliria cum in senibus quavis etiam in ætate constitutis non præsumantur, ideoque probanda esse, refert Pacian. 1. consil. 134. numer. 54. Hinc potius perseverantiam sanæ mentis præsumi etiam in senissimo perhibet Bald. in l. servum, in fin. C. qui testam. fac. poss. cum plus valeat umbra senis experti, quam ensis vel eloquentia juvenis, idem in c. 1. de renunc. cui ad stipulatur & Angel. in d. l. servum. ubi hoc quoque ad mores & rectitudinem vivendi & sanitatem consilii intelligit, cum usus instructiorem, senectus doctiorem & cursus temporis sapienterem quem efficere dicatur, propter quam rationem ibid. subiunxit Castrensis n. 2. quod quantumcunque quis senex etiam centum annorum, nunquam tamen delirare, sed prudens esse præsumatur, quam-

vis contrarium erronei juvenes credant. Licet enim dicatur, quod in delictis parcatur senibus quoad poenæ remissionem, d. l. 2. de termin. mo. gloff. in l. auxilium §. in delictis. verb. miserratio. ff. de minor. & per consequens restitui, illud non fit ex beneficio restitutionis in integrum competente illis propter animi imprudentiam, scilicet quando non sumus in delictis, sed procedit ex miseratione proveniente propter corporis imbecillitatem, quæ non est ad graviores poenam, Alber. in d. §. in delictis, num. 1.

III.

Senectus per se est morbus, Vult. 1. cons. 29. num. 61. prout M. Tullius Cicero in orat. de Q. Mutio loquens dicit, & ille senectutis morbus non equidem incidens & transiens. Unde & à JCtis Senes inter valetudinarios connumerantur, adeo ut statutum loquens de infirmis locum etiam habere in senibus, dicat Panorm. in c. magna, col. 1. de vot. per cap. 1. §. fin. autem Episcopus de Cleric. agrotant. in 6. ubi cum dispositum est in Episcopo agrotante, ut possit coadjutorem impetrare, idem statutum est in Episcopo senio agrotante. adde Paris. cons. 29. n. 63. vol. 2. Deficiente enim calore & corpore deficit intellectus, & sine intellectu corpus non agit, juxta Arist. allegatum à Bald. in l. fin. in pr. C. de bon. qualibet. Unde etiam senes in periculo mortis esse dicuntur, Imol. in c. fin. ut lit. non contigat. Abb. in c. magna devot. Lud. Gomez. ad §. item si quis. Inst. de act. n. 25.

IV.

Senior ejusdem Collegii potior est voce, loco & dignitate junioribus Collegiis, Perez. C. de Decurion. n. 31. Consilium enim senum optimum. Hinc adolescentes solent se illorum præceptis confirmare & dignos reddere functionibus. Perez. C. qui atat. n. 4.

CAP. XX.

Sententia.

Axioma I.

Sententia non ex litigatorum consensu, sed iudicis rerumque judicatarum auctoritate vires accipit, l. servo invito 65. §. cum Prator 2. ff. ad SC. Trebellian. Carpzov. part. 1. consil. 20. desin. 20. num. 1.

II.

Sententiæ vota ferentium magis ponderanda, quam numeranda, arg. l. 1. §. sed neque ex multitudinem 6. C. de i. l. E. Carpz. p. 1. consil. 27. desin. 12. n. 1.

III.

Sententia definitiva non potest ferri sine instantia, l. prolatam 4. C. de sentent. & interloc. Jason. in l. properandum. numer. 12. C. de judic. Cast. in l. Imperium. num. 3. ff. de iuris d. ibique Dec. num. 24. vers. secundus casus, extra enim instantiam lata est nulla, Bart. in d. l. properandum. n. 6. in fin. & Alex. num. 22. vers. circa prædicta col. 1. & ibi Jason. num. 28. vers. in quinta parte. col. penult. C. de judic. Bald. consil. 298. præmittendum

dum est col. fin. vol. 3. latè Alberic. in l. scire oportet. §. consequens. numer. 2. ff. de excusat. tutor. Pacian. 1. consil. 62. num. 1.

IV.

Sententia debet esse individua, ita ut non possit pro parte valere, pro parte non. l. in hoc iudicio 27. ff. famil. hercise. & ibi Bart. & Dd. idem in l. 1. C. si adversus iudic. not. 2. latè Felin. in c. cum inter num. 6. de sentent. & re iudic.

Declarat I. hoc procedere in individuis, l. si cum uno 4. ff. de noxal. caus. agatur. l. 1. C. si in commun. eademq. caus. Vant. de Nullitat. ex defectu processus. n. 100.

Declarat II. verum esse respectu formæ, respectu verò materiæ tunc, quando scilicet unum ejus est capitulum in libello, & una persona declaravit. Costal. ad l. 44. ff. de iudic. per d. l. in hoc iudicio famil. hercise. l. qualem. 19. §. 1. de arbit. seculi capitula sunt separata, talem enim sententiam separabilia & diversa continentem capitula partim confirmare, partim reformare posse, etiam si hoc a parte nec allegatum nec petitum sit, colligi potest ex l. etiam si patre 29. §. ff. de minorib. l. quadam mulier 41. ff. famil. hercise. l. fin. ff. de iure patronat. ubi & Bart. cap. Raynucius 16. cap. Raynaldus 18. de testament. add. & Bald. in l. unica. Cod. ne liceat in una eademq. caus. ter provocari. num. 9. Bart. in l. 1. §. libelli 14. ff. de appellationib. quia tot intelliguntur sententiæ, quot capita & diversæ species, textus & gloss. in d. l. etiam si patre. §. 1. de minorib. Ferrarius in form. sentent. in causa appellationis. verb. in causis. n. quarto. Roman. consil. 281. Castr. consil. 329. num. 6. volum. 1. quos ad hoc allegat & sequitur Hieronymus Magon. decis. Florent. 36. num. 2. add. Gail. lib. 1. observ. no. 2. Burlat. consil. 176. num. 39. & 41. Vult 3. consil. Marpurg. 29. num. 40. Carpz. part. 1. constitut. 19. definit. 9. num. 7. Ita dicitur etiam esse tot sententiæ, quot sint nomina creditorum & debita in sententia expressa. l. etiam 29. §. 1. ubi gloss. de minor. quo casu per lenterationem unius altera non suspenditur. l. in hoc 27. ubi gloss. fam. hercise. Carpzov. part. 1. constitut. 28. definit. 5. n. 3. & 4.

V.

Sententia conformis debet esse libello, l. in fundo 38. ff. de rei vindic. l. si praes 32. de pen. cap. licet 31. de simon. Colleg. Argent. de re iudic. thes. 50. Carpzovius part. 1. constitut. 26. definit. 8. num. 1. Natt. consil. 120. numero 2. volum. 1. pro insanabili enim vicio habetur, si sententia non sit conformis libello d. c. licet. 31. de Simonia, quia ultra quod in iudicium deductum est, excedere potestas iudicis non potest. l. ut fundus. 18. commun. divid. nec debet Iudex officium impertiri nisi imploratus. l. 4. §. hoc autem de damn. infest. post Bald. & alios a se laudatos Wesenbec. in parat. de re iudic. n. 7. in fin. nec aliter valere eò quod iudex extra interrogata non respondeat. arg. l. de erate 11. §. quod autem Prator. 5. ff. de interrog. adl. cap. inter dilectos 6. ubi gloss. de fid. Instrument. imò iudex fatuus dicitur, qui in alio condemnat, quam quod fuit petitum, l. fin. C. de fideicommiss. libert. quoniam iuxta formam petitionis partium sententia declarari

debet, cap. licet Helzi. de simonia. cap. qualiter 24. circa fin. de accusationib. Bald. in l. 1. colum. 2. vers. decimo oppono. C. si plures una sententia qua de causa si lata fuerit super eo, quod in libello non fuit petitum, & super quo nec lis contestata, eadem redditur ipso jure nulla, Bald. in l. ultima. C. de fideicommiss. libert. Alex. consil. 171. num. 10. lib. 6. Boer. quest. 38. num. 8. Menoch. consil. 345. n. 32. vol. 12. unde non sufficit sententiam libello esse conformem, verum necesse etiam est illam adus probatoriis respondere, cum hæc tria, libellus, probatio & sententia, ad hanc conformitatem desiderantur; quapropter ubi probatio libello vel sententiæ non convenit, oportet ut ibi sequatur absolutio. Baldus in l. 1. in fine. Cod. si plures una sententia fuer. condemn. & cap. 1. §. conventicula. num. 8. in fin. de pac. jurament. firmand. (alias inscribitur, de pace tenenda inter subditos. 2. Feud. 53.) ubi ait, non majoris esse efficacia sententiam, quam ipsas probationes, à quibus dependent. Si quidem quod ex ipsis probationibus sententia sumat effectum, monstrat l. sed si possessori 11. §. fin. ibidemque gloss. in verb. probatio, cum l. seq. de iurejurand. ob quam causam etiam sententiam esse secundum probationes, refert Jaton. in l. sub pretextu n. 6. Cod. de transactionib. cum iudex præsumatur secundum eas sibi factas judicasse, ideoque per acta probatoria declaratur sententia l. 74. ff. de iudic. l. 3. C. de sentent. qua fin. cert. quantur. vid. latè Socin. in fallent. regul. reg. 42. ubi multis modis limitat. Umm. disp. ad process. iudic. 19. thes. 10. num. 47. ubi in solo Papa & Imperatore receptum esse, quod sententiam a libello differentem ferre queant, ex Zas. in l. 42. num. 8. de re iudic. concludit. Quapropter licet verba sententiæ per se intelligi debeant, & secundum quod ipsa per se velint, non autem ad libellum, l. si iudex 10. ff. de his qui sui vel alien. Bart. in l. Julianus. n. 5. ff. de condit. indeb. Gail. 1. observ. n. 7. Cravett. consil. 197. num. 1. id eatenus intelligendum erit, quatenus petitioni libelli verba sententiæ eorumque significatio refragaretur. Quod si enim ad petitionem verba sententiæ applicari & referri possint, in re dubia per istam petitionem sententia ita declarari censetur, ut libello sit conformis, Cravett. consil. 936. num. 17. Regner. Sixtin. 2. consil. Marp. 14. num. 19. iunge Carpzov. lib. 3. respons. 97. ubi n. 23. statuit sententiam conformem esse debere libello, saltem quoad causam ipsam & res in libello petitas, non quoad conclusionem. Hartm. Pistoris observat. 102. n. 8.

VI.

Sententia mercede lata est nulla, nec est necesse appellare, cap. non sanè 15. 14. quest. 5. l. 2. ff. de condit. ob turp. caus. l. venales 7. Cod. quand. non est necess. provoc. cap. ei qui appellat. 41. §. venales 2. quest. 6. etiam si iusto pretio lata, quia sententia iustitiæ non est ferenda pro præmio, cap. qui rectè 11. quest. 3. Si quidem eo ipso, quod recipitur, merces injusta dicitur, cap. non licet 71. 11. quest. 3. dum dicit iustum iudicium, & in cap. qui rectè 60. ead. caus. & quest. cap. nonnè 15. 14. quest. 5. cap. cum ab omni 10. ad fin. de vit. & honest. Cleric. Paulus in d. l. venales. imò nec

(Z)

spem

spem iudex habere debet aliquid recipiendi, nisi vellet peccare mortaliter, si contrarium faceret, Gloss. in d. cap. qui recte. cap. si fueraveris 1. 14. quest. 3. & cap. fin. & in cap. consilium 38. de simon. cum nec consuetudo talis valeret, utpote peccati nutritiva, cap. ex parte 10. de consuetud. d. cap. cum omni 10. junct. gloss. de vii. & honest. Cleric. Valq. lib. 2. contr. jur. cap. 37. ubi ampliat etiam in eo, quod procedat non modo in iudicibus, sed etiam in arbitris, per l. fin. C. de iudic. c. secundo requiris 41. c. cum speciali 61. de appell.

VII.

Sententia verba non extenduntur ad intellectum, quem possent habere ex lata significatione, Abbas in cap. dilectus, num. 2. de offic. ordin. Jason, in l. centesimus. §. fin. de V. O. quia certum, quod sententia sit iudici juris, l. 1. C. si plures una sent. l. terminatio 3. ubi Dd. C. de fructib. & lit. expens. Anton. Faber in C. lib. 8. tit. Etiam ob chirographum deb. pign. retiner. posse, defin. 1. n. 6. Carpov. p. 1. confit. 26. defin. 15. numer. 6. Unde fit, ut verborum sonus citra extensionem omnem sententiam interpreteetur, Bald. in l. 1. numer. 5. C. quibus provoc. non est necess. neque ob petitionem aut libellum verba sententiae excedere concessum sit, Socinus conf. 134. col. 2. in fin. vers. praetera dato. lib. 1. adeo ut nec a iure interpretationem offensivam verba sententiae admittere queant, Socin. conf. 18. n. 7. lib. 3. prout nec in sententia fictio translativa de re ad rem, vel de persona ad personam locum habet, quando aliter valere potest, Angel. conf. 235. Albertus. col. 2. circa finem. Quando tamen sententia aliquid necessario supponit, tunc idem illud iudicatur esse expressum & ad illud se extendit, Decis. Pedemont. 64. n. 2. & seqq. vers. continuum. Alexand. 1. confil. 123. incipit discussis. n. 8. vers. unde non sequitur.

Limita (1.) Potest iudex in executione sententiae addere & supplere ea, quae sunt de natura actionis, quamvis in sententia sint omissa. Scaccia de sentent. & re iudic. gloss. 14. q. 17. n. 43. pag. 521.

Limita (2.) quod sententia extendatur ad necessarium antecedens. Valeron. de Transact. tit. 5. q. 3.

VIII.

Sententia ex abrupto & in continenti lata est nulla. l. ex stipulatione 7. ubi Bart. C. de sentent. & interlocut. l. 2. ibi: non subdit. Cod. de sentent. ex breviloq. recit. Gloss. in l. sed etsi, in verb. unus. ibi: alius quoq. ff. ex quib. caus. Majores. Petr. Royz. decis. Litvan. 2. num. 28. Mando. in pract. commiss. form. 9. in verb. in stat. col. 2. siquidem ea non est precipitanter ferenda cap. pen. 2. quest. 1. Clem. pastoralis 2. §. quod si. de sent. & re iudic. brevis enim temporis non solum actum reddit nullum, ex traditis per Rolandum conf. 76. num. 23. vol. 1. & Menoch. de arb. iudic. quest. 42. Ubi axioma hoc ampliat, limitat & exemplificat, verum etiam ex brevitate temporis & fraus & dolus praesumitur, Tiraquell. de retr. act. §. 1. gloss. 7. num. 77. Cephal. conf. 89. numer. 1. Farinac. 1. decis. 14. in addit. lit. a. qua ra-

tione sententiam etiam a Papa, vel Imperatore ex nimia brevitate temporis latam ut nullam rescindi, quia sine causa cognitione lata praesumatur, consulti responderunt, Ancharan. conf. 255. Fulgos. conf. 165. num. 1. vers. tertio quia. Alex. conf. 32. col. 2. vers. circa finem. vol. 1. & conf. 213. in fin. vol. 2. Vult. 2. conf. Marpurg. conf. 30. num. 110. & 204.

IX.

Sententia contra mortuum lata est ipso iure nulla, l. in sententiis 59. §. ult. ff. de re iudic. ibi demq. Bart. Myns. 1. obs. 85. ubi ex Paulo per l. de qua re 74. §. cum absentem 2. ff. de iudic. ampliat ita, ut nec contra defensorem, nec contra heredem defuncti quid operetur: rationem annexit Ulpian. in d. l. 59. quia morte rei peremptorium solvitur, ideoque ut in re integra de causa actio praestabitur.

Intellige scilicet, quando iudici ut iudici, hoc est, ex allegatione iudiciali de morte partis constaret: quando enim post publicam sententiam demum mors partis in iudicio allegatur, sententia per interlocutoriam in heredes transferri debet, Gail. 1. obs. 109. Guid. Pap. decis. 86. n. 2.

X.

Sententia sine processu si non est lata contra praesentem & non appellantem, praesumitur nulla, Gloss. & Dd. in c. per venerabilem, qui fil. sine legit. & Egid. decis. 89. Calliodor. de praes. decis. 1. Omnino enim necessum est, ut inter praesentes sententia feratur, l. 47. in princ. de re iudic. & ibi Dd. Umm. ad process. iudic. disp. 19. ib. §. n. 37.

Limita, non procedere regulam in sententia lata contra absentem, verum contumacem, Anton. Butr. in cap. quoniam, de probat. col. 15. Alex. conf. 22. numer. 5. Gabr. de sentent. consil. 4. n. 20. quam contra contumacem fictum, si non appellavit intra decendum a die notitiae, Imol. Butr. d. cap. quoniam, Farin. 1. decis. 13. numer. 8.

XI.

Sententias duas qui recenset, posteriorem amplecti videtur, l. qui filium 74. §. Fabius 1. ubi gloss. ad SC. Trebell. Carpovius p. 3. confit. 28. defin. 6. num. 3.

XII.

Sententia ex modo agendi formari debet, cap. cum dilectus 2. extr. de ordin. cognit. cap. qualiter 24. extr. de accusat. cap. licet. 31. extr. de simon. cum ea ex actis & processu declaratur, l. ait Praetor 5. §. si iudex 1. ff. de re iudic. Corn. conf. 57. numer. 3. in fin. vol. 1. per l. si quis ad exhibendum 18. cum gloss. ff. de Except. rei iudic. l. Julianus verum 60. de condit. indeb. Siquidem ea habet relationem ad processum, cap. cum ad sedem 15. de resist. spoliat. & ex qualitate processus sententia iudicatur, Fachin. 12. contr. 55. sicut responsio ex interrogatione, l. qui sine 9. §. qui interrogatus 5. ff. de interrog. act. & rescripta ex supplicationibus l. i. C. de divers. rescript. Unde licet actor vel ejus vice procurator possit interpretari suam intentionem, dum ambigue locutus fuisset, non tamen sententiam iudicis interpretari potest, eo quod iudex

judex interpretationem divinare non poterat. *cap. ut nostrum i. extr. ut beneficia Ecclesiast. sine diminutione. l. si putator 31. cum ibi notat. ad Leg. Aquil.* Et ideo suadet ratio, quod non intelligatur sententia relata ad petitionem, prout petitio postea interpretatur ab actore, quia licet ita intellexerit, non tamen sequitur, quod in sententia judex ita intellexerit, prout in simili hujusmodi verbis utitur Bart. in *l. si quis intentione. ff. de judic. & ibi Bald.* ubi ait, quod *d. h. si quis*, non procedat quoad condemnationem rei, quia quoad eum fieri debet condemnatio, ut minor fiat condemnatio, & Angel. *ibid. circ. fin.* dicit, quod in fine litis, ubi tractatur de sententia ferenda, actor in perniciem rei interpretari non possit. Ergo multo minus post sententiam latam, Corn. *conf. 190. num. 7. vol. 4.* Cum verba sententiae non plus probent, quam ex iis de necessitate potest inferri, *l. si quis a liberis 5. §. si vel parens 8. ff. de liber. agnosc. l. 1. c. de ordin. judic. l. 2. C. de ordin. cognit. l. pen. ff. de his qui sunt sui vel alien. jur.* Decius *conf. 323. n. 1. Rolandus à Valle conf. 79. numer. 10. vol. 3. Alex. conf. 108. n. 2. vol. 5.*

XIII.

Sententias duas quoties idem sermo exprimit, ea potissimum accipitur quae rei gerenda est aptior, *l. 7. de R. I.* Siquidem verba sententiae impropriantur, ut salvetur mens judicantis, Gl. notat. in *l. & puto 16. verb. communicari. ff. fam. heres. Bald. in l. 19. C. de fideicom. & in c. super. num. 21. de sent. & re judic.* Quin imò sententiae verba intelligenda, ita ut sententia adaptetur negotio, & negotium sententiae, cum omnis improprietas intellectui natura contractus, vel iudicii vel consensus partium toleretur, Bald. in *l. fin. numer. 3. C. de hered. institut.*

XIV.

Sententia, quae transivit in rem judicatam, instrumentis noviter repertis non retractatur, *l. sub specie 4. C. de re judic. l. 35. ff. eod.*

Intellige regulariter, res enim iudicatae non retractantur, quae ordinaria cognitione ac probatione definitae sunt, *d. l. sub specie.*

Limita, non obtinere (1.) in sententia, quae ex probationibus privilegiatis, loquuntur, lata est, *l. fin. C. ad l. Jul. de adult. aut (2.) quae ex inopia probationis ex religione & fide ipsius partis fuit decisa, Wesenb. in parat. ff. de iurejur. numer. 11. aut (3.) quoties ex dolosis & falsis instrumentis lata est, l. Divus 33. ff. de re judic. l. si prator 75. vers. & Marcellus. ff. de judic. l. admonendi 31. ff. de iurejur. l. si ex falsis 42. C. de transact. quod procedit etiam, si ex falsis testibus iudicatum esse dicatur, *cap. licet causam 9. de probat. text. in rubr. C. si ex fals. instrum. vel testib. Gloss. in l. si prator. §. Marcellus. ff. de judic. aut (4.) quando religio iudicantis sit circumventa, eò quod testes vel pecunia vel alio modo corrupti fuerint, & falsum dixerint, Vasq. lib. 2. contr. jur. c. 36. num. 2. quae de causa sententiam ex falsa causa consistentem in facto notorio esse ipso iure nullam, ex c. inter ceteras 9. de re jud. deducunt Schurf. *conf. 93. n. 2. cent. 1. Regner. Sixtin. 2. conf. Marp. 8. num. 60. sicut & eam, in qua expressa sunt, quae relata ad acta, falsa dicuntur, per l. 1.***

§. 1. ff. de sent. quae sine appellat. probant Abbas & Dd. in cap. sicut. de re judic. Marant. de ordin. judic. in 2. partis 6. parte, n. 18. Vant. de nullit. sent. ex defect. process. n. 128. Regner. Sixtin. d. conf. 8. num. 59. (5.) in causis fisci, civitatum, Ecclesiae & privilegiatarum personarum, Perez. C. de sentent. advers. Fisc. n. 2. 3. 4. Brunnem. C. eod. tit. (6.) in sententia criminali, Perez. eod. tit. n. 7. 8.

XV.

Sententia, quae numero vincit, eadem rationis pondere superior existimatur, *c. 1. extr. de his quae fiunt à major. l. quod major 19. ad municip. l. aliud est 160. §. 1. de R. I. l. nominationem 46. C. de decur. Carpov. p. 1. consil. 27. defm. 12. numer. 2. siquidem sententia majoris & sanioris partis dicitur prevalere, *cap. cum inter 2. extr. de renunciat.* Inde etiam in casu, quo diversis collegiis sententiae ferendae, sententia ab uno tantum prolata, ipso iure pro nulla reputatur, Fulv. Pacian. lib. 2. de probat. c. 43. n. 66. vers. interdum. §. num. 67. Farin. decis. 451. n. 11. 12.*

XVI.

Sententia, quae ad executionem nunquam est producta, perinde habetur ac si lata non esset, Cravetta *conf. 10. num. 5. conf. 425. num. 9. conf. 922. n. 14. Decianus respons. 23. num. 56. vol. 2.* Est enim sententia lata instar Legis vel statuti, quae lex vel statutum si non observetur, perinde est ac si factum non esset, Alexand. *conf. 132. numer. 1. lib. 1. Cravetta conf. 10. num. 5. Decianus d. respons. 23. num. 56. vol. 1. Goedd. 2. conf. Marp. 28. n. 89.* Siquidem iustitia exigit, sententias effectui tradi & contumaces puniri, Abbas in *cap. 1. num. 3. & 5. de dol. & contumac. cap. ult. §. in aliis. extr. ut lit. non contestat. l. debitoribus 31. & l. post rem 56. de re judic.* Unde etiam nec interposita cautio post rem iudicatam alicujus est effectus, sed facto & solutione opus est, ne scilicet victus litem iterum refricet, & instaret, Baldus in *Authent. & qui & in l. cum apud 10. Cod. de bon. autor. judic. Cravetta conf. 204. numer. 7.*

XVII.

Sententia nulla in rem judicatam transire, non potest, *l. 1. C. quando provocare non est necess. l. 4. §. condemnatum 6. ff. de re judic. Bartolus in l. 1. sentent. rescind. non poss.* Innocentius & Doctores in *cap. fraternitas. de frigid. & malefic. Vult. 2. Conf. Marpurgens. conf. 30. num. 108. nec meretur executionem, cum iudicatum dici non possit ab eo, qui jus dicendi potestatem non habet, l. 1. §. fin. ff. ad SCum Tertullian. & l. 1. §. haec autem. Quod quisque iur. statuer. Sententia enim per nullitatem strangulatur, ita ut ex sententia nulla res allegari nequeat, unde ubi non est res iudicata, ibi nec executio aliqua peti poterit, *l. 1. ff. de Except. rei judicat. Lanfranc. de Orian. in c. quoniam. n. 23. ff. de probat. imò etiam si actualiter facta esset executio, tamen si de nullitate constet, retractari debet, per text. & Bart. in c. si cum nulla 58. de re judic.**

XVIII.

Pro sententia semper praesumitur, Innocent. in *cap. bonae. num. 7. de Elect.* siquidem ea semper iusta & legitima praesumitur, donec probetur
(Z) 2 contra-

contrarium, cap. non inter 13. extr. de re judic. cap. in presentia 6. extr. de renunc. tam quoad processum, quam quoad iustitiam, nec propterea debet esse iudex facilius audiendo partem contrariam, Imola in c. tenor. col. 2. vers. avertendum. & in c. lator. col. 5. n. 5. & Felin. ibi num. 6. col. 4. vers. quanta declaratio. de re judic. Brunell. in tract. de sponsalib. & matrim. conclus. 35. num. 15. limit. 11.

Intellige scilicet quæ in rem iudicatam transivit, l. Herennius 63. §. 1. ff. de Evict. l. 2. Cod. de offic. civil. judic. cap. Pisanis 19. de restitut. spoliat. cap. sicut 16. in fin. de re judic. Alciatus reg. 3. præsumpt. 9. Duen. reg. 189. num. 112. Socinus reg. 362. præsupponit enim omnia rite ac solenniter in iudicio esse acta & celebrata, Alexand. in l. sciendum ff. de V. O. Imol. in c. cum dilectus. num. 20. de consuetud. Felin. in cap. sicut. de re judic. per ill. text. num. 28. text. in cap. in presentia 6. de renunc. l. 1. C. de præd. & aliis reb. min. & in l. pacta novissima 12. Cod. de pact. l. bone memorie 33. §. porro de Elect. Vult. 2. consil. Marp. 18. numer. 106.

XX.

Sententia errore lata, eo detecto est nulla, Gloss. in cap. fraternitatis. de frigid. & malefic. Mynd. 6. observ. 35. Gail. 2. observ. 11. numer. 16. sententia enim si in ea intolerabilis error sit expressus, non valet, c. cum contingat 36. de offic. delegat.

Intellige scilicet de errore juris & facti eo, de quo manifesto & patenter oculo corporali habita relatione ad textum Legis & factum ipsum constat. l. si expressim 19. ff. de appellat. l. 2. C. quando provocare non est necess. c. 1. de sent. l. 1. Cod. de re judic. cap. solet 2. de sentent. excomm. in 6. Innoc. in c. 2. de dilat. Panorm. in c. inter monasterium de re judic. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 67. num. 50.

Limitationis loco notetur distinctio Bart. numer. 2. & Cyn. num. fin. in l. res iudicata. 2. C. de re judic. ubi distinguunt ita, utrum sententia contineat plura capitula, an unum, ita ut hoc casu sententia quidem in totum nulla sit, altero vero valeat in capitulo, nimirum illo, quo erratum non est, non autem in eo, quo erratum sit, l. Camelia 24. ff. de iure patronat. l. quædam mulier 41. ff. famul. hercise. juxta vulgatum illud, sententiam pro parte valere, & pro parte non posse, l. certa 5. C. quand. provoc. non est necess. adde & Gloss. in d. l. res iudicata, qua ratione etiam nec sententiam in causa matrimonii errore detecto transire in rem iudicatam, text. est in cap. lator. 7. de re judic. Quod verum intellige, si nimirum contra matrimonium lata sit, cap. tenor. 10. d. tit. secus si pro eo nullo subsistente impedimento feratur, hoc enim casu in rem iudicatam transibit, si ab eo debito tempore non sit appellatum, quantumquam si obstaret aliquod impedimentum canonicum, pura quia in gradu prohibito contractum, ea nec tum quidem subsistere queat, vide latissimè Gail. 1. observ. 110.

XX.

Sententia jus facit inter partes, l. ingenuum 25. de statu hominum, cap. cum inter 13. cap. in causis

19. de re judic. Doctores in cap. quoniam contra. de probat.

Amplia: sententia jus facit inter partes non tantum pro præsentia præstatione, sed etiam in futurum. Hinc, si colonus condemnatus sit pro præsentis anno domino censumolvere, etiam pro futuris annis parata est contra colonum rei iudicatæ executio, implorato solum iudicis officio. Perez. C. in quibus Caus. Colon. Censit. n. 2. Censius Tr. de Censibus q. 96. n. 20. seq.

Declarata verum esse, si nimirum (1.) sententia cum iusta contradictione lata sit, l. cum non iusto 3. de collus. deteg. Costal. add. l. 25. d. tit. & (2.) adversarius tempore sententiæ præsens fuerit, Bartolus ad d. l. 25. cum aliis si abesset, aliis non noceat, l. si ideo 35. §. 1. ff. de Evictio. l. qui repudiantis 17. §. ult. ff. de inoffic. testam. quia sententia inter auditos & consentientes jus facit, l. si fundus 16. §. si plures. ff. de pignor. l. 3. §. penult. ff. de iurejur. Antonius Faber in Cod. lib. 2. tit. 9. num. 8. Carpzovius part. 2. consil. 26. definit. 12. num. 8.

Limita I. non procedere, si ex falsis probationibus sententia contra absentem lata sit, l. si prætor. 75. vers. Marcellus. ff. de judic.

Limita II. Si lata contra minorem 25. annis, l. 2. Codic. si ex fals. caus.

Limita III. si contra fiscum feratur, l. 2. C. de sent. ad fisc. lat.

Limita IV. quando ex actis falso fabricatis ad instantiam partis sit lata, l. si quis obrepserit 29. ff. de fals. c. olim 25. de refer.

Limita V. in quovis decreto, quod sententia dici possit, vide not. 2. quæst. 1. in summa. & ibi gloss. vide & Socinum reg. 450. Umm. in disput. ad process. 19. thes. 11. n. 52.

XXI.

Sententia in iudicio lata notorium inducit, l. 10. §. emptorem 12. ff. de act. empt. Bart. in l. 7. Cui. C. de his qui not. infam. Bald. in l. ea quidem. col. 3. C. de accusat. Cephal. consil. 57. num. 34. vol. 1. Menoch. recuper. possess. rem. 1. numer. 233. Vult. 3. consil. Marp. 22. numer. 125. cap. vestra 7. c. fin. de cohabit. Cleric. & mulier. Welenb. 1. consil. 6. num. 63.

XXII.

Sententia causæ cognitionem desiderat. l. 2. l. 4. l. 7. C. de sentent. & interloc. Absque enim causæ cognitione prolata sententia est nulla, cap. nullum 10. cap. iudicantem 30. quæst. 5. Clem. pastoralis 2. de sentent. & re jud. l. ult. §. fin. ff. quod met. caus. Welenb. in parat. ff. de re jud. n. 7. Carpzov. p. 2. consil. 26. definit. 12. n. 4. & definit. n. 3. Bart. in d. l. 4. n. 8. Vant. de nullis. sent. ex defectu. process. num. 31. quam & in dubio præsumi intervenire, nisi ex brevitate temporis aliud appareat, post Bart. in d. l. 4. num. 9. refert Umm. ad process. judic. disp. 17. num. 36.

XXIII.

Sententia ubi est aperta, de verbis non curatur, l. fin. C. qua res pignor. oblig. l. 3. §. conditio 9. de adim. legat. l. in conditionibus 19. l. pater Severianam 101. §. conditionum verba 2. de condit. & demonstr. l. 3. C. de liber. præter. l. cum virum 16. C. de fideicom. Welenb. 1. consil. 41. n. 160.

XXIV.

XXIV.

Sententia sine expressione causae lata, valida est, Marant. in specul. de ordin. judic. part. 6. de sentent. num. 50. Ratio, quia iudex causam quam movetur in sententia exprimere non tenetur, c. si cut 6. ubi Abbas & Dd. de re judic. neque etiam facile inferi debere rationes sententiae, addunt Caesar Contard. ad l. diffamari. c. 4. incip. limita. n. 144. Responsi. Altorph. §. incip. Et ist. Bodin. de Republ. lib. 6. cap. 6. vers. sed non magis. M. Stephani lib. 6. de offic. judic. cap. 1. num. 54. Et 58. Welenb. 1. consil. 29. n. 62. vide locum de Iudice lib. 9. cap. 89. ax. 21.

XXV.

Sententia juri debet esse consentanea, l. 32. de re judic. ratio, quia ea proferenda non secundum propriam voluntatem, sed secundum Leges, cap. summopere 11. quasi. 3. Ea enim non iniuste petitioni, sed juri & iustitiae (quae ipsa & in libello administrari petuntur, c. cum dilectus 2. de ordin. cogn. c. 4. de offic. delegat. c. 1. de mutuis petic.) conformis esse debet, c. inter ceteras 9. extr. de sentent. Et re judic. Welenb. 1. consil. 13. numer. 25. adeo ut si esset contra ipsum jus expressum, foret ipso jure nulla, l. 19. ff. de appellat. licet ab ea non appelletur, cap. 1. Et c. cum causa 8. Et seq. c. cum inter 13. extr. de sentent. Et re judic. inde & agenti semper obstat, cap. tenor 10. extr. eod. cum sententia juri contraria non valeat, cap. cum dilecti 3. extr. de empte. Et vendit. c. eo qui §. item si sententia 2. quasi. 6. & sententia carens effectu juris, carere debeat etiam auctoritate & nomine rei iudicatae, Clem. Pastorales 2. §. ut igitur. de re judic.

XXVI.

Sententia contra consuetudinem lata ipso jure est nulla, Abbas in c. 1. & ibi Felin. numer. 4. extr. de sentent. Cyn. & Bald. in l. 2. C. quando provocat. non est necess. Jafon in Auth. jubemus. n. 3. C. de judic. & ab ea tanquam iniusta appellare licet, Bald. in rubr. extr. de dilat. Jafon ad d. Auth. jubemus. num. 3. Felin. in d. c. 1. extr. de sentent. Et re judic. Tiracquel. in tract. de penis, in prefat. n. 7. Schrader. de feud. p. 10. sect. 10. n. 232.

XXVII.

Sententia nulla, consuetudine confirmari non potest, c. ad audientiam. de re fer. Welenb. 1. consil. 6. num. 204. ac ne quidem a Principe, Bart. in l. si quis, C. de decur. lib. 10. Welenb. de consil. 233.

XXVIII.

Sententia posterior nihil novi inducit, sed retro ad priorem sententiam respicit, l. heres palam 21. vers. sed est. ff. de testam. Ruin. consil. 225. vol. fin. Magon. decis. Florentin. 18. num. 4. Rolandus à Valle consil. 15. num. 27. volum. 3. Regner. Sixtin. 2. consil. Marp. 8. num. 55.

XXIX.

Sententia sub conditione lata non valet, l. 1. §. 5. ff. quando appelland. cap. viduum 29. 2. q. 6. l. 33. pr. de excus. tur. Vant. de nullitat. ex defectu processus. n. 107. iii. Et 112.

Intellige verum 1. in conditione penitus remota & extrinseca, veluti si navis ex Asia venerit,

Sichard. ad l. 11. n. 4. C. de sent. ab hac enim tanquam iniqua appellari posse, text. est in d. l. 1. §. 5. quando appelland. 2. si sub conditione falsa lata esset, l. 37. in pr. de excus. tutor. 3. si lata sub conditione impossibili, l. ult. quae sent. sine appellat.

Limita I. secus esse si conditio foret intrinseca seu quae ipsi negotio cohaeret, Glossa & Bart. in d. l. 1. §. 5. num. 2. in fin. qualis est, condemnno te si non juraveris, l. 11. ubi Accurs. & Sich. rd. num. 3. d. tit. item condemnno Titium seu probaveris vel probatum fuerit, Bart. d. loc. num. 3. Cachet. ran. decis. 126. n. 10.

Limita II. in sententia interlocutoria, hanc enim sub conditione ferri posse, affirmant post Bart. in l. à Divo Pio 15. §. conditione ff. de re judic. Socin. reg. 456. Umm. in disp. ad process. 19. n. 44.

Limita III. quando ferretur sub conditione de futuro, Bart. in d. l. à Divo Pio. §. venditione. ff. de re judic.

Limita IV. si sub modo lata esset, l. cum eorum 5. junct. gl. C. de sentent. Bart. in l. ait Prator. §. si iudex ff. de re judic.

Limita V. si sub conditione resolutive feratur, puta condemnno Titium in centum, nisi ex statuto in plus vel minus condemnari debeat, vel ad iudico auctori bona Titii, si intra semestrem spatium non probetur ipsum adhuc vivere, Jafon ad §. curare. num. 53. de action. Zal. in d. l. à Divo Pio. §. 2. num. 13. Fachin. 11. contr. 16. Bald. in l. cert. 1. in fin. C. quando provoc. non est necess. Felin. in c. cum contingat. n. 12. de offic. delegat.

XXX.

Sententia alterius iudicis, nisi sui, nullus tenetur aut damnatur, c. nullus. 9. quasi. 2. c. ad nostram 3. extr. de consuetud. c. licet 4. extr. de offic. legat. c. etsi 4. extr. de judic. c. quod autem 4. extr. de penis. Et remiss. c. cum olim. 12. extr. de privileg. cap. à nobis 21. extr. de sentent. excom. c. accusatores 3. quasi. 8. cap. Episcopum 9. quasi. 2. c. Clericorum 11. quasi. 1. unde etiam sententia illius, qui jurisdictionem non habet, pro nulla habetur, c. ex literis 29. P. & G. 40. extr. de offic. delegat.

XXXI.

Sententia pro parte tenet, pro parte non tenet, c. cum 10. c. dilectus 19. extr. de prebend. c. cum olim 14. extr. de privileg. & pro parte confirmatur, & pro parte infirmatur, cap. Raynaldus 18. extr. de testam. vid. supr. axiom. 3.

XXXII.

Sententia continere debet vel condemnationem vel absolutionem, c. illa 3. extr. de accusat. alias non tenet, c. ei qui §. definitiva. 2. q. 6.

Limita: nisi nulla sit, tunc enim nec absolvit, nec condemnat aliquem, sed iterum sententiam dandum est, c. ex tuarum 8. de purgat. canon.

XXXIII.

Sententia cum fertur, debet iustitia & veritas observari, cap. primo 2. quasi. 1. siquidem in ea nihil iniquum contineri debet, cap. causam 14. extr. de sentent. Et re judic. cap. sanè proferatur 24. quasi. 2. vel si sit contra canones lata, quia tunc nec condemnat, nec absolvit, nec in rem judica-

dicatam transit, nec necesse est ab ipsa appellare, *cap. significantibus 2. extr. de purgat. vulg.* nec ex furore, sed ratione ea ferenda, *c. illa 11. quæst. 3.* remota personarum acceptione, *cap. summo-pere. d. quæst. 3.* unde & sententia injusta non obest, *cap. quid obest. & seq. 11. quæst. 3.* quia viribus caret, *cap. injustum. d. quæst. 3.* ac proinde, si iusta causa probetur, revocatur, *cap. querelam 2. extr. de procurat.*

XXXIV.

Sententia definitiva obtinet auctoritatem rei judicata, *cap. biduum in fin. 2. quæst. 6. Paul. de Castr. conf. 355. Videtur. num. 2. vol. 1. Innocentius in cap. tenor. de re judicat.* siquidem sententia sine magna & evidenti causa rescindi non debet, nec pars admittenda est ad probandum contra ipsam, nisi evidentibus probationibus precedentibus, *Abb. d. c. tenor. n. 6. col. 2. vers. dicit tamen notanter. & in d. cap. lator. num. 11. col. 2. vers. Tertio quia. Pacian. 1. consil. 136. num. 10.*

Limita (1.) nisi quando condemnatus intra decendum appellaverit, *cap. quod 15. extr. de sent. & re judic.* tunc enim differtur per decendum, quoties appellatio admittitur, *cap. anteriorum 2. quæst. 6. vel (2.) quando ab uno tantum iudice feratur, cum tamen duo fuerint delegati, cap. ei qui §. item si plures 2. quæst. 6. vel (3.) quando iudices fines mandati vel statuti excedant, d. cap. ei qui §. item cum cert. a. vel (4.) quando contra prius iudicata lata fuerit, d. cap. ei. §. item si sententia lata. vel (5.) quando iudex pretio corruptus eam tulerit, d. cap. ei. §. venales. vel (6.) quando citra solitum iudiciorum ordinem sit prolata, d. cap. item sententia. c. ad probandum 24. extr. de sent. & re judic. vel (7.) quando per falsas probationes, & per subreptionem lata sit, *cap. veniam & seqq. 35. q. 9.**

XXXV.

Quoties iudex non observato processu seu stylo Curiae sententiam fert, toties sententia est ipso jure nulla, *l. prolata 4. C. de sentent. & interlocut.* Quia sic est contra jus lata: Est enim stylus curiae species consuetudinis, consuetudo autem introducta vim juris habet, *l. 32. §. 1. ff. de LL.*

Exempli ita igitur si iudex contra stylum curiae admitteret libellum articulatam, nulliter agitur, *vid. Recess. noviss. Imperii de An. 1654. §. Dasß bißhero.* Idem est si in examine testium omitteret citationem ad videndum jurare testes; si publicaret sententiam non citatâ parte. Plura vid. apud *Stryck. Volum. 1. disputat. 23. cap. 4. per tot.*

Declaro, ut procedat (1.) modò stylus curiae fuerit certus & inveteratus. (2.) Modò contra ipsam processus rationem sententia sit lata. Hinc salvari potest sententia, in cuius fine contra stylum receptissimum omissa est clausula *von Rechts wegen*, *vid. dist. Disput. cap. 6. n. 10.*

XXXVI.

Quoties sententia contra jus constitutionis seu contra jus in thesi est lata, toties est ipso jure nulla. Quia omnia illa, quæ contra leges sunt, pro infectis habentur, *l. 14. §. 1. in fin. C. de SS. Ecclæs. & l. non dubium 5. C. de LL.* nulliter igitur pronunciaret iudex, si diceret, impuberem posse testamentum condere, contra *l. 4. C. qui Te-*

stam. fac. poss. numerum trium liberorum non excusare à tutela contra pr. Inst. de Excus. Tutor.

Declaro: ut per jus constitutionis non solum intelligantur leges in Corpore Juris comprehensæ, sed & statuta, consuetudines & stylus curiæ, nam & hæc jus ponunt, *Zaf. ad ff. de R. J. n. 52.*

XXXVII.

Quoties sententia contra jus partis seu jus in hypothesi, i. e. contra applicationem juris lata, toties appellatione est rescindenda. Ratio: quia sic probabilis error iudicem aliquâ ex parte excusat, ut hinc ejus sententia non ipso jure infringatur, *l. 32. ff. de R. J.* Rescindendum ergo est, si iudex pronunciaverit, aliquem potuisse testari, quia excessit quatuordecim annos, & eos ille non excesserit, *Brunnem. ad l. 2. C. quando provoc.*

Declaro, ut hodiè etiam sententia contra jus in thesi lata sit appellatione rescindenda intra decendum juxta *Recessum Imperii de Anno 1654.* Hinc parum hodiè interest, an sententia sit ipso jure nulla, an verò rescindenda, nisi nullitas fuerit insanabilis in personâ iudicis, *Mov. P. 1. de cis. 100. vel partium vel substantialium processus;* his enim casibus adhuc intra triginta annos potest impugnari. *Conf. Brunnem. Repetit. W. senec. ad tit. ff. quæ sentent. sine appell. q. 3.*

XXXVIII.

Sententia contra indefensum minorem indefensamque civitatem lata est ipso jure nulla, *l. 4. §. in fin. de re judic. l. 4. C. si advers. rem judic. l. 1. C. de Jur. Reipubl.* puta si defensor vel Syndicus civitatis non creatus fuerit.

Limita: si iudex jufferit, civitati autem non placuerit defensorem nominare, sententia contra contumacem civitatem valet, sicuti & contra Ecclesiam, si prælatus legitime citatus non comparuerit, *cap. 5. X. de in integr. restit. cap. fin. X. ne sede vacant.* Si autem Syndicus causam deseruerit, civitas contra sententiam in integrum restituitur, *l. 3. C. eod.*

XXXIX.

Sententia nulla non debet cassari, sed cassa & irrita pronunciari, *cap. accedens 2. extr. ut lit. non contest.*

XL.

Sententia quæ nulla est, sit aliqua per approbationem Principis, *cap. ad petitionem 22. extr. de accusat. cap. à vobis 21. extr. de sentent. ex com. cap. si Episcopum 16. quæst. 6.*

XLI.

Sententia lata post appellationem legitimam facto vel verbis nil operatur, *cap. dilecti 52. c. dilecti 55. & seq. cap. dilecti 66. & seq. extr. de appellat. c. ex parte 13. extr. de privileg. quam obrem nec executioni mandanda, d. cap. dilecti 55. extr. de appellat.*

CAP. XXI.

Separabilia.

Quæ separari possunt, ab invalidis sustentantur, quæ